

Kroniek Sint Agatha

Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven | Klooster Sint Agatha

Ten Geleide

Met deze Kerststal uit Kenia, die zich in de collectie van de Witte Zusters bevindt, wensen we u van harte fijne feestdagen en een gelukkig 2019.

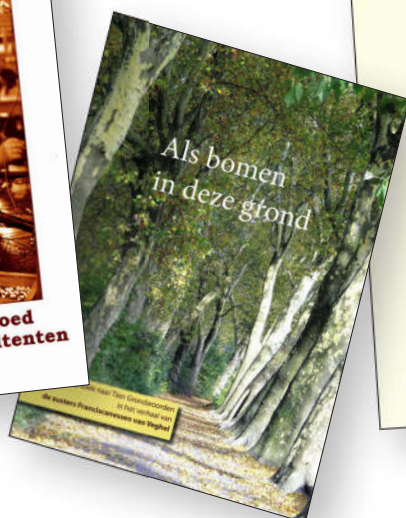
GEESTELIJK TESTAMENT

Het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven bewaart en ontsluit een grote variëteit archiefstukken, publicaties en voorwerpen die betrekking hebben op ontstaan en ontwikkeling van religieuze orden en congregaties in Nederland. De afgelopen jaren is daar een markante categorie bijgekomen: die van het geestelijk testament. Zoals velen persoonlijk vroeg of laat besluiten om mensen in hun nabije omgeving iets na te laten door dat testamentair aan hen te vermaken, zo spannen steeds meer kloostergemeenschappen zich in om een document samen te stellen dat beoogt hun gedachtegoed door te geven aan toekomstige generaties. Momenteel bestudeer ik, ten behoeve van de komende tentoonstelling van het Erfgoedcentrum en een daaruit voortvloeiende publicatie, de geestelijke testamenten die tot op heden zijn verschenen – niet zelden in het kielzog van

geschiedenisboeken die op verzoek van kloosterlingen uit de pen van historici vloeiden.

Deze testamenten raken aan wat kerkhistoricus Jan Jacobs en anderen hebben getypeerd als de *ars moriendi* oftewel de kunst van het sterven. Zelf spreken kloosterlingen vaak liever over een 'voltooiing' die volgt op decennia van ingrijpende sociaal-religieuze veranderingen. De kerkgeschiedenis leert ons dat het onwaarschijnlijk is dat religie verdwijnt uit onze samenleving. Tegelijkertijd zullen weinigen betwisten dat het kloosterleven, zoals dat tussen pakweg 1860 en 1960 vorm kreeg, zich bevindt in een overgangs- zo niet eindfase. Verdampende aantallen roepingen en meer en meer kloosters die noodgedwongen de deuren sluiten, vormen zichtbare aanwijzingen daarvoor. De sprekende cijfers hebben religieuzen aangezet tot maatregelen.

Zorgden tientallen orden en congregaties er in de eerste

jaren van het nieuwe millennium al voor dat hun erfgoed werd veiliggesteld in het Erfgoedcentrum, de laatste jaren hebben zij geëxperimenteerd met nieuwe bestuursvormen waarin leken een actievare rol kregen, en hebben zij zich bekommerd om het bestuderen en vastleggen van hun gedachtegoed. “Wij willen onze leef- en werkwijze vanuit onze lange ervaring in alle bescheidenheid onder de aandacht brengen met daarbij de wens dat, wat ons bezielde, ook anderen mag inspireren”, schreven de Catechisten van Breda bijvoorbeeld in 2006.

Hun geestelijk testament is het oudste, maar zeker niet het enige in het archiefdepot van het Erfgoedcentrum. Inmiddels heeft het nieuwe genre, dat in zekere zin voortborduurde op de geestelijke testaments van stichters en stichteressen, tenminste tien documenten voortgebracht, die een boeiend inzicht geven in de zorgvuldige wijze waarop kloosterlingen proberen blijvend betekenis te geven aan de wereld die ons omringt, ook als zij en de institutionele vormen waarbinnen zij zich bewegen er niet meer zijn. Inhoud en vorm van deze documenten? Ze zijn zo divers als het kloosterleven in het algemeen. Waar sommige titels meer dan tien pagina's beslaan en een flitsende opmaak hebben, met historische uitweidingen en tal van afbeeldingen, hebben andere een sober tot summier karakter. Alle geven de kern door van wat is doordacht en opgebouwd, of, scherper gesteld, vormen een afspiegeling van wat kloosterlingen zelf op een zeker moment als die kern hebben ervaren. > *Chris Dols*

DAAR IS IE DAN...

In het voorjaar werd een zeer geslaagde crowdfundingactie gehouden voor het herstel van de klooster-tuin in Sint Agatha, waaraan velen van u hebben bijgedragen. Een van de wensen was een machine om mee te kunnen maaien, vervoeren en harken. Na langdurig overleg over de keuze werd de machine besteld en op

zaterdag 17 november reed hij het kloosterterrein op. De vrijwilligers zijn er erg blij mee en willen iedereen die heeft bijgedragen graag heel hartelijk danken!

Het herstel van de tuin zal enkele jaren in beslag nemen. Bijdragen blijven van harte welkom op rekeningnummer NL98ABNA 052 7897 531 t.n.v. Stichting Sint Aegten.

UIT DE COLLECTIE

Zelden neemt het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven materiaal op dat door particulieren wordt aangeboden. Wij zijn er immers voor het behoud van de collecties van orden en congregaties. Op elke regel zijn er echter uitzonderingen. Zo kregen we in het afgelopen kwartaal het aanbod van een collectie missiebusjes, die tijdens haar leven bijeen werd gebracht door Joke van Gils-Elings (1946-2017). Die collectie hebben we graag aanvaard, want missiebusjes horen volop bij het rijke Roomse kloosterleven. In de voorwerpcollectie waren reeds een aantal busjes opgenomen, afkomstig uit het bezit van aangesloten orden en congregaties. Nu is er ook een mooie verzameling die de bonte verscheidenheid van de busjes toont.

De verzameling telt 85 verschillende busjes, waarvan 62 van priestercongregaties, 10 van zustercongregaties en 4 van broedercongregaties. Daarnaast nog een negental niet aan een congregatie gebonden busjes. De busjes dienden om geld bijeen te brengen voor de missie. De afbeeldingen op de busjes maken dat ook duidelijk. De busjes stonden veelal in winkels op de toonbank, maar ook in andere bedrijven en bij mensen thuis.

Er kwam veel werk bij kijken voordat het saldo uit de busjes kon worden bijgeschreven op de rekening van de missieproceur. De busjes moesten veelal door zogenoemde 'zelateurs' en 'zelatrices' worden bezorgd en om de zoveel tijd worden geleegd. In de archieven is weinig van al dit werk te vinden. Van de Witte Paters

weten we dat zij in november 1948 het aantal van 4.509 busjes bestelden à 93 cent, en in augustus 1950 nog eens 2.978 à 75 cent. Hier en daar zijn er adreslijsten bewaard gebleven, zoals een “Lijst der missiebusjes geplaatst in Nederland door de Missievereniging St. Paulus. Kruisheeren College Uden” uit 1920. Hierin staan de namen van winkels en van personen vermeld, waar missiebusjes waren geplaatst in met name Noord-Brabantse steden en dorpen. Welk aandeel de opbrengst van de missiebusjes had binnen het geheel van de missiefinanciering is nog onbekend. Veel van de missietijdschriften verantwoordden maandelijks trouw de binnengekomen giften, ook uit de busjes.

Waar geld bijeen wordt gebracht, ligt het gevaar van diefstal altijd op de loer; zelfs bij missiebusjes. Dagblad *De Tijd* berichtte in 1931 over een diefstal van busjes in Venlose winkels en twee jaar later was het raak in Broeksittard, waar in cafés busjes waren ‘gekaapt’. De procurator van de Franciscaanse Missiebond drong er dan ook in hetzelfde jaar nog eens op aan om de busjes zo stevig te bevestigen dat ze niet gemakkelijk konden worden ontvreemd. Waar geld bijeen wordt gebracht, ligt ook concurrentie altijd op de loer. Niet alleen de verschillende missiecongregaties concurreerden met elkaar, maar ook de rivaliteit tussen wereldheren en paters kwam rond de busjes af en toe boven drijven. Zo waarschuwde de pastoor van Wervershoof in 1964 in zijn parochieblad dat er langs de deuren werd gebedeld “om een missiebusje voor de paters van Scheut in huis te nemen”. De pastoor verwees die busjes resoluut naar de vuilnisbak.

Het resultaat van jarenlang sparen van missiebusjes door Joke van Gils-Elings blijft in Sint Agatha bewaard en kan stimuleren om de rol en de inhoud van de busjes beter te onderzoeken.
> *Otto S. Lankhorst*

KWARTAALJOURNAAL

- ▶ Op 2 oktober arriveerde een collectie missiebusjes, aan het Erfgoedcentrum geschonken door de heer Jef van Gils.
- ▶ Op 5 oktober startte de najaarscursus iconschilderen onder leiding van Liesbeth Smulders in het klooster van Sint Agatha.
- ▶ Op 7 oktober vond in de kloosterkerk een iconenwijding plaats, waarbij pater Joe Op de Kamp osc voor ging en het Arnhems Slavisch Koor de gezangen verzorgde.

Personeelsuitstapje in Veghel

- ▶ Op 9 oktober was het jaarlijkse uitje voor medewerkers en vrijwilligers van het Erfgoedcentrum. Bezoekt werden het klooster van de Franciscanessen te Veghel en de Norbertijnenabdij in Heeswijk-Dinther.
- ▶ Op 11 oktober werd de vierde lichting tijdschriften opgehaald en naar Den Haag gebracht voor het digitaliseringsproject *Metamorfoze* van de Koninklijke Bibliotheek.
- ▶ Op 12 oktober bezochten Hennie Arts, Anton Hurkens en Marga Arendsen de kloostertuin van abdij Egmond om ideeën op te doen voor die van Sint Agatha.
- ▶ Op 16 oktober vond de jaarlijkse Participantenvergadering plaats, waarvoor 65 afgevaardigden van religieuze instituten naar Sint Agatha kwamen.
- ▶ Op 18 oktober vergaderden Otto Lankhorst, Marga Arendsen en vrijwilliger Toon Smeenk met professor Koen Goudriaan over het databestand van middeleeuwse kloosters in Nederland.
- ▶ Op 21 oktober, wereldmissiedag, sloot pater Jozef de Bekker m.afr. de tentoonstelling ‘De Witte Karavaan’ na twee jaar af met een lezing over missie anno 2018.
- ▶ Op 23 oktober en 29 november waren er bouwvergaderingen voor de verbouw van de zuid- en oostvleugels.
- ▶ Op 28 oktober gaf vocaal ensemble Cantodoro in de kloosterkerk een goed bezocht concert ter gelegenheid van Allerzielen en de afsluiting van het bezoekersseizoen.

Icoonwijding in de kloosterkerk

- ▶ Op 29 oktober bezocht vrijwilliger Toon Smeenk in Meegen het symposium bij gelegenheid van de digitalisering van het archief van het voormalige klooster Sint Elisabethsdal.
- ▶ Op 31 oktober vond er kennisuitwisseling plaats tussen experts audiovisueel archief van het Katholiek Documentatiecentrum Nijmegen en het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 1 november en 11 december was er overleg van de tentoonstellingscommissie.
- ▶ Op 13 november en 4 december vergaderde de tuincommissie.
- ▶ Op 15 november vond het halfjaarlijkse overleg met het Katholiek Documentatiecentrum plaats.
- ▶ Op 18 november deden meer dan 250 wandelaars de kloostertuin en het bezoekerscentrum aan tijdens een georganiseerde wandeltocht door het Maasheggengebied.
- ▶ Op 19 november werden bruiklenen opgehaald door het Museum voor Religieuze Kunst te Uden: het genadebeeld van O.L. Vrouw ter Linde en al de aan haar opgedragen ex voto's.
- ▶ Op 20 november bezochten Marga Arendsen, broeder Edgard Claes osc en vrijwillige gids Theo Bögels het depot van het Rijksmuseum te Lelystad in verband met de mogelijke terugplaatsing van het zogenoemde Mauritsraam, dat rond 1615 aan de Kruisheeren werd geschonken door Maurits van Nassau.
- ▶ Op 22 november bezocht Marga Arendsen in Utrecht de gebruikersdag van het archiefprogramma Mais-Flexis.

Plaatsing archief van de Zusters van Julie Postel

- ▶ Op 22 november en 29 november werden tientallen dozen met dubbele tijdschriften opgehaald die elders onderdak kregen.
- ▶ Op 28 november werd het archief van de Zusters van Julie Postel overgebracht naar het Erfgoedcentrum.
- ▶ Op 29 november namen Marga Arendsen en Carli van den Berg deel aan een bijeenkomst van de provincie Noord-Brabant over activiteiten rond Brabants kloosterleven.
- ▶ Op 7 december werd de 8e ontmoetingsdag van de Stichting Echo in het klooster van Sint Agatha gehouden. Verschillende onderzoekers presenteerden hun studies naar het religieus verleden.
- ▶ Op 17 december vond de jaarlijkse kerstborrel van het Erfgoedcentrum plaats in het poortgebouw van het klooster.
- ▶ In het derde kwartaal werden in het Erfgoedcentrum en de kloostertuin 167 bezoekers rondgeleid, waaronder: Franciscanessen van Mariadal uit Chili, medewerkers van de Zusters van Julie Postel Boxmeer, medewerkers van de Franciscanessen van Veghel en bestuursleden van de Zusters van JMJ uit India. Op eigen gelegenheid bezochten ca. 1000 bezoekers bezoekerscentrum en tentoonstelling. We ontvingen 55 onderzoekers in de studiezaal en er kwamen ruim 130 vragen per e-mail binnen. > Gaby Heusschen

Colofon

*Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 2210-5719*

Redactie: M. Arendsen, G. Heusschen, O. Lankhorst

Adres: Kroniek Sint Agatha
Kloosterlaan 24, 5435 XD St. Agatha

Tel. 0485 - 31 10 07

E-mail: info@erfgoedkloosterleven.nl

Website: www.erfgoedkloosterleven.nl
www.kloostersintagatha.nl

Vormgeving: Vormweijjs, Nijmegen